

Anna Kawula

ORCID: 0000-0003-1558-040X

Agnieszka Domagała-Kręcioch

ORCID: 0000-0001-9823-2552

WOLONTARIUSZE DLA UKRAINY – WSPARCIE SPOŁECZNE A MOTYWACJA DO DZIAŁAŃ PROSPOŁECZNYCH

Słowa kluczowe: wolontariat, motywacja, wsparcie społeczne.

Streszczenie: W opracowaniu została podjęta kwestia działań prospołecznych osób dorosłych na rzecz uchodźców z Ukrainy. Zaprezentowano koncepcję motywacji w odniesieniu do istoty wsparcia spostrzeganego i otrzymywanego oraz sieci wsparcia wolontariuszy pracujących na rzecz innych osób. Wieloznaczne funkcje wsparcia społecznego opisano na wybranych koncepcjach teoretycznych (Sęk, Cieślak, 2004). Celem podjętych badań było określenie związku pomiędzy motywacją wolontariuszy a wsparciem społecznym jako predyktorem działań prospołecznych. Badania przeprowadzono wśród 170 wolontariuszy (137 kobiet i 33 mężczyzn) zaangażowanych w działania pomocowe na rzecz osób przybywających z Ukrainy, kraju ogarniętego działaniami wojennymi. Analizie poddano motywację i zadowolenie z życia oraz wyniki wsparcia społecznego ocenianego za pomocą kwestionariusza MSPSS. W badanej grupie respondenci uzyskali silne wyniki wsparcia społecznego spostrzeganego, natomiast umiarkowane wsparcia dostarczanego. W swoich działaniach wolontaryjnych respondenci najczęściej kierowali się motywacją altruistyczną. Uzyskane wyniki wskazują, że osoby zaangażowane prospołecznie wysoko oceniają własną sieć wsparcia oraz wsparcie otrzymane, natomiast nie zawsze równie wysoko oceniają wsparcie dostarczane. Ta dysproporcja między wsparciem spostrzeganym a dostarczonym może mieć wpływ na motywację i zaangażowanie prospołeczne w dłuższej perspektywie.

Wprowadzenie

Działania wojenne rozpoczęte 24 lutego 2022 roku przez wojska rosyjskie przeciwko Ukrainie zapoczątkowały masowy exodus ludności cywilnej, zmusiły

miliony osób do ucieczki przed zagrożeniem i korzystania z pomocy udzielanej przez inne kraje. Napływ uchodźców wojennych z Ukrainy do Polski spowodował pojawienie się w krótkim okresie ogromnej liczby osób wymagających pomocy i wsparcia. Sytuacja ta z jednej strony uruchomiła falę poparcia i solidarności, z drugiej wywołała presję na systemy socjalne w krajach przyjmujących uchodźców wojennych. 12 marca 2022 r. Sejm RP przyjął ustawę o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym określającą szczególne zasady zalegalizowania pobytu obywateli Ukrainy oraz publicznych form pomocy dla wszystkich uchodźców, którzy przybyli na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z terytorium Ukrainy po 24 lutego 2022 roku (*Ustawa z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy*). Zwiększającą się liczbą osób przybywających do Polski spowodowała, że już od pierwszych dni *pomocą i wsparciem zajęło się* obywatelskie „*pospolite ruszenie*”. Stopień mobilizacji społeczeństwa na rzecz Ukrainy był największy w ostatnich latach. Ze względu na wyjątkowy w tym czasie model „opieki domowej” problematyką artykułu stała się motywacja, zadowolenie z życia oraz wsparcie społeczne dostarczane i spostrzegane przez osoby podejmujące spontaniczne działania prospołeczne. W opracowaniu uwzględniono pierwsze dane, informacje i analizy związane z uruchamianiem sił społecznych, które mogły stanowić przyczynek do bardziej poszerzonych i pogłębionych analiz nad wolontariatem oddolnym.

Pomoc i wsparcie dla uchodźców z Ukrainy w okresie wojennym

Według danych Straży Granicznej liczba przybywających z Ukrainy do Polski wyniosła (w pierwszym półroczu 2022 roku łącznie) 5 173 515 osób. Była zatem o prawie 172% większa niż we wcześniejszym okresie (Biuletyn statystyczny, 2022). Pośród cudzoziemców, którzy wjechali do RP dominowały kobiety i dzieci. Komunikaty prasowe podkreślały, że: „Ten kryzys uchodźczy jest pod względem szybkości i skali, bezprecedensowy od czasów II wojny światowej i nie wykazuje oznak spowolnienia” (Raport UNICEF, 2022). Podkreślano, że dzieci stanowią ponad połowę wszystkich uchodźców. Te wydarzenia szczególnie ożywiały postawy otwartości i wrażliwości na potrzeby kobiet i dzieci, uruchamianie zaangażowania prospołecznego.

Z raportu przygotowanego przez Centrum Analiz i Badań Unii Metropolii Polskich wynikało, że w Polsce pierwszy raz w historii zamieszkało ponad 41 mln osób. Już przed wybuchem wojny w Ukrainie w Polsce przebywało ponad 1,5 mln Ukraińców powyżej 15. roku życia. Wybuch wojny zwiększył tę liczbę do blisko 3,2 mln, wliczając dodatkowo dzieci do 14. roku życia (Górny, Kaczmarczyk, 2023). Polska w tym okresie stała się drugim najbardziej pomocnym Ukraińcom krajem z kwotą o równowartości 2,4 mld euro. Raport (Ukraine Support Tracker) wymieniał pomoc wojskową, finansową i humanitarną dla Ukrainy w kontekście wojny Rosji z Ukrainą, ukazał również zobowiązania rządowe wobec Ukrainy podjęte między

24 stycznia 2022 r. a 15 stycznia 2023 r. przez 40 rządów i instytucji UE. Na liście krajów wspomagających uchodźców z Ukrainy Polska zajmowała jedno z najwyższych miejsc. Koszty przyjęcia Ukraińców po wybuchu wojny były w przypadku Polski szacowane na 8,3 mld euro. Łącznie więc na pomoc finansową, humanitarną, wojskową i koszt przyjęcia uchodźców nasz kraj wydał 12 mld euro (Trebesch, Antezza, Bushnell, Frank i wspł., 2023). Organizacje pozarządowe, ośrodki pomocy społecznej, placówki kulturalne, wyższe uczelnie, szkoły, przedszkola, szpitale, specjalistyczne placówki np. dla osób niepełnosprawnych, urzędy administracji państwowej i samorządowej, centra społeczności lokalnej były kluczowym dostawcą usług dla ponad trzech milionów Ukraińców w ciągu dwóch miesięcy.

Jednak jak cytuje Małgorzata Ołdak, „Największym bohaterem polskiej akcji pomocy Ukrainie jest SZARY OBYWATEL, który po pracy robi kanapki i naleśniki, wozi je na dworce, użycza swego auta, swego paliwa i kąta w swoim domu. I nie zamierzał pytać czy mu zapłacą, w ogóle nie miał takich myśli nawet. Nie dowiecie się jak wyglądał, bo już odjechał z dworca do swej manufaktury kanapkowej. Nie sfotografował się i nie ma z tego zdjęcia. To On rozmnaża ten chleb. I powróci...” (Ołdak, 2022, s. 29). W licznych raportach i opracowaniach powstałych w tym okresie można również odnaleźć opisy zaangażowania zarówno w wolontariacie formalnym, jaki i nieformalnym.

Zaangażowanie prospołeczne i motywacja wolontariuszy

Istnieje wiele określeń dla osób podejmujących działania pomocowe: filantropi, darczyńcy, altruści, dobroczyńcy, społecznicy, wolontariusze, ludzie dobrej woli, spełniający misję. Wśród ochotników mających poczucie misji wymienia się: okazjonalnych, średniodystansowców oraz permanentnych działaczy, którzy realizują pomoc za pośrednictwem organizacji społecznych (wolontaryzm formalny) lub spontanicznie i bezpłatnie przez osobę (wolontaryzm nieformalny) (Górecki, 2013). Istotą działań prospołecznych jest więc dobrowolna, bezpłatna, ochotnicza, świadoma, stała lub tymczasowa praca na rzecz innych. Zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, wolontariuszem jest osoba fizyczna, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na rzecz organizacji pozarządowych, podmiotów kościelnych/wyznaniowych, spółdzielni socjalnych, a także organów administracji publicznej lub podległych im jednostek (Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego). We wczesnym okresie ataku na Ukrainę można było zaobserwować szczególnie zwiększony potencjał zaangażowania prospołecznego na różnorodnych płaszczyznach życia. Aktywność wolontaryjna obejmowała swoim zasięgiem różnorakie środowiska, prace socjalną organizowaną dla dzieci i młodzieży; działania na rzecz osób z niepełnosprawnością, cierpiących i chorych; aktywność w kulturze, sporcie i edukacji; pomoc informacyjną, w transporcie, działalność na rzecz rozwoju lokalnego, wspieranie ruchu samopomocowego.

Analizując postawy prospołeczne, J. Reykowski wyróżnił trzy dominujące motywacje związane z rolą emocjonalnej empatii (empatyczna), rolą „struktury ja” (egocentryczna) oraz rolą sieci poznawczej (normatywna). W odniesieniu do wspomnianych motywatorów (empatia, struktura ja, sieć poznawcza) autor sformułował trzy hipotezy, kolejno: hipotezę „wrodzonego altruizmu”, „osobistego interesu” oraz „internalizacji norm”. Ogólny podział motywacji działań społecznych, zakreślony w psychologii, zakłada istnienie nagród wewnętrznych i zewnętrznych, które determinują aktywność społeczną (Reykowski, 1986). Mechanizm motywacyjny jest złożony, zawiera wiele elementów poznawczych i emocjonalnych, organizuje w taki sposób postępowanie jednostki, aby prowadziło do osiągnięcia postawionych celów. Motywację można również określić jako funkcję użyteczności dążenia i prawdopodobieństwa osiągnięcia zakładanego celu (Reykowski, 1970). Według J. Karyłowskiego (1982) pojęcia „zachowania prospołeczne” i „zachowania altruistyczne” wydają się bardzo bliskie, a może nawet tożsame. Z takimi zachowaniami mamy do czynienia tylko wówczas, gdy motywacja jest bezinteresowna, pozbawiona oczekiwania na nagrody zewnętrzne. Poznanie powodów będących źródłem działań wolontaryjnych powala nie tylko lepiej poznać motyw pracy wolontaryjnej, lecz również zrozumieć motyw zaangażowania prospołecznego i pomóc w określeniu, jak motywować i zachęcać do wolontariatu w dłuższej perspektywie. Wielu psychologów podkreśla, że zachowania altruistyczne uzależnione są zarówno od cech stałych, jak i przelotnych stanów, które poprzez niewłaściwe starania oraz nietrafny dobór zadań mogą wywoływać obniżenie samooceny wolontariusza. Poziom samooceny wpływa bowiem na motywację człowieka i efektywność jego działania. Osiągany w danym momencie stan jest dynamicznym odzwierciedleniem wewnętrznego zróżnicowania każdej osoby oraz różnorodności toczących się w niej procesów. Stanowi zaproszenie do rozwoju własnych kompetencji, umiejętności, wiedzy, a nawet postawy etycznej (Kromolicka, 2005, s. 223; Matyjas, 2017, s. 134). Dlatego zaangażowanie wolontariuszy nierozzerwalnie wiąże się również z rozwojem duchowym i moralnym. Prowadzone systematycznie badania wykazują, że dobroczynność w systemie wartości Polaków zajmuje nieodmiennie wysoką pozycję. Ponad połowa Polaków (64%) pracowała kiedyś dobrowolnie i nieodpłatnie na rzecz swojego środowiska, osiedla, wsi lub kościoła (Głowacki, 2018). Począwszy od końca lutego 2015 roku odsetek osób zaangażowanych w tego typu działalność systematycznie wzrastał. Aktywność prospołeczna Polaków na tle innych europejskich krajów z bardzo niskiej wzrosła do bardzo wysokiej. Zgodnie z Komunikatem CBOS (2022), badanie zrealizowano w dniach od 28 lutego do 10 marca 2022 roku na próbie liczącej 1078 osób, ponad dwie trzecie badanych (68%) deklarowało, że w jakiś sposób pomagało Ukraincom. Pomagały przede wszystkim osoby zainteresowane wydarzeniami politycznymi, a ponadprzeciętnie często robili to respondenci lepiej wykształceni i dobrze sytuowani, mający od 35 do 44 lat, co najmniej raz w tygodniu uczestniczący w praktykach religijnych, częściej kobiety niż mężczyźni. Niemal

trzy czwarte Polaków (73%) twierdziło, że trzeba być wrażliwym i gotowym do pomocy innym ludziom. Jedna piąta (20%) uważała natomiast, że należy koncentrować się na swoich sprawach, nie zważając na nikogo. Odsetek osób, które reprezentowały postawy altruistyczne, był najwyższy, odkąd badacze zajęli się tą kwestią (tj. od 2002 r.). Niemal dwie trzecie Polaków (63%) dobrowolnie i nieodpłatnie pracowało na rzecz swojego środowiska, społecznie średnio 27 dni w roku, to o tydzień dłużej niż w badaniach dwa lata wcześniej.

Wsparcie społeczne i zadowolenie z życia wolontariuszy jako predyktor zaangażowania prospołecznego

Zagadnienia dotyczące wsparcia społecznego pojawiły się w literaturze przedmiotu już we wczesnych latach 70. XX wieku. Szeroko definiowane wsparcie społeczne to pomoc dostępna dla jednostki w sytuacjach trudnych, gwarantowane przez osoby znaczące i grupy odniesienia. Określano, że celem wsparcia społecznego jest podtrzymanie na duchu, zmniejszenie stresu, opanowanie kryzysu, zapewnienie poczucia bezpieczeństwa i nadziei oraz zbliżenie do rozwiązania trudności (Sęk, Cieślak, 2004). Podkreśla się, że istnieją zależności pomiędzy wsparciem społecznym i jakością życia a działalnością wolontaryjną. Motywacja odgrywa silną rolę w utrzymaniu zaangażowania do działań prospołecznych (Shye, 2010). Natomiast A. Axer (1983) wymienia trzy podstawowe systemy wsparcia społecznego:

- instytucje lub sieć instytucji, które udzielają ludziom pomocy medycznej, psychologicznej, społecznej, również programy pomocy, które zaspokajają potrzeby klientów, głównie poprzez zasoby ich naturalnego otoczenia;
- organizacje pomocy oparte na działalności profesjonalistów w danej dziedzinie oraz organizacje powstające spontanicznie: stowarzyszenia, grupy wolontaryjne, grupy wsparcia, skupiające ludzi o podobnych problemach, zapobiegające ich izolacji, dające poczucie przynależności, pozwalające na wymianę doświadczeń, informacji oraz służące ochronie interesów swoich członków;
- osoby z najbliższego otoczenia jednostki, których uczucia, postawy, zachowania wpływają korzystnie na podmiot.

G. Caplan sieci te nazywa systemami oparcia. Systemy te są źródłem wiedzy o rzeczywistości w trudnej sytuacji oraz o samych sobie i umożliwiają zaspokajanie indywidualnych potrzeb. G. Caplan podkreśla również niepowtarzalny i osobisty charakter związków łączących daną osobę z innymi ludźmi, członkami sieci, których określa mianem „znaczących innych” (1987, s. 8–11). S. Kawuła (2011) podkreślał, że sieć społeczna może być źródłem oparcia w sytuacjach trudnych, jednak może również destabilizować funkcjonowanie podmiotu lub wywierać negatywny wpływ. Dlatego zaproponował, aby kategoria wsparcia społecznego obejmowała zdecydowanie pozytywny opis relacji zachodzących w środowisku i sieci społecznej jednostek oraz grup.

Prócz tego wyróżnia się wsparcie w ujęciu strukturalnym oraz funkcjonalnym. **Wsparcie strukturalne** to obiektywnie istniejące i dostępne sieci społeczne, wyróżniające się od innych sieci faktem istnienia kontaktów społecznych, więzi, przynależności i pełniące funkcję pomocną wobec osób znajdujących się w sytuacji trudnej (Sęk, 1997). **Wsparcie funkcjonalne** jest traktowane jako rodzaj interakcji podjętej w sytuacji problemowej, stresowej lub krytycznej przez jednego lub obu uczestników, w toku której dochodzi do przekazania lub wymiany emocji, informacji, instrumentów działania i dóbr materialnych. Wymiana ta może być jednostronna lub dwustronna, a jej kierunek („dawca – biorca”) zmienny (Sęk, 2004).

Istnieją dwa modele wsparcia społecznego, reprezentujące jego różne aspekty: **model efektu głównego i model buforowy**. Zgodnie z modelem efektu głównego przynależność do sieci społecznych wzmacnia dobrostan, niezależnie od tego, jak wysoki jest poziom doznawanego stresu (Wills, 1991). Model buforowy odnosi się do wsparcia w wymiarze funkcjonalnym, podkreśla rolę zasobów interpersonalnych, które chronią przed negatywnymi skutkami stresu poprzez zaspokajanie specyficznych potrzeb powstałych w wyniku stresujących zdarzeń. Te dwa modele nie wykluczają się wzajemnie raczej uzupełniają, a wsparcie społeczne i zaangażowanie wolontaryjne predestynuje radzenie sobie z sytuacją kryzysową, jaką mogła stać się wiadomość o wojnie (Bovier, Chamot i Perneger, 2004).

Rozróżnia się również dostępne wsparcie spostrzegane od otrzymywanego. Wsparcie otrzymywane redukuje zagrożenie w sytuacjach stresowych, podczas gdy spostrzegane – wpływa bezpośrednio na zdrowie i dobrostan, niezależnie od czynników sytuacyjnych (Łuszczczyńska, Cieślak, 2005). Dlatego wsparcie otrzymywane i spostrzegane są uwzględniane w badaniach jako ważne predyktory jakości życia. Interesującym zagadnieniem mogą być zależności pomiędzy wsparciem otrzymywanym i spostrzeganym a dobrostanem i motywacją do działań prospołecznych. Odpowiedzi na to pytanie poszukujemy prowadząc badania w grupach wolontariuszy zaangażowanych w pomoc dla osób przybywających z Ukrainy, kraju dotkniętego wojną.

Założenia metodologiczne dotyczące badań własnych

Celem podjętych badań było określenie związku pomiędzy motywacją a wsparciem społecznym i zadowoleniem z życia jako predyktorem działań prospołecznych wolontariuszy.

W badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego. Analizie poddano deklarowane motywy i wyniki wsparcia społecznego ocenianego za pomocą kwestionariusza MSPSS. Zaproponowane przez G. Zimeta i współpracowników (1988) narzędzie (The Multidimensional Scale of Perceived Social Support – MSPSS) uwzględnia trzy podstawowe źródła wsparcia: przyjaciół, rodzinę i osobę znaczącą. Skala składa się z 12 twierdzeń, do których osoba badana odnosi się korzystając z siedmiostopniowej skali Likerta, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam”, a 7 oznacza „zdecydowanie się zgadzam”. Zastosowano również

Skalę Satysfakcji z Życia (The Satisfaction with Life Scale – SWLS) Dienera i wsp., w polskiej adaptacji Juczyńskiego (2001), składającą się z 5 stwierdzeń ocenianych w skali 7-stopniowej do pomiaru poczucia zadowolenia z życia. Przedstawiono ponadto sieć wsparcia oraz częstotliwość udzielanej pomocy i wsparcia. Badane osoby mogły wskazywać na zaangażowanie w działania pomocowe: raz w miesiącu, raz w tygodniu lub częściej niż raz w tygodniu.

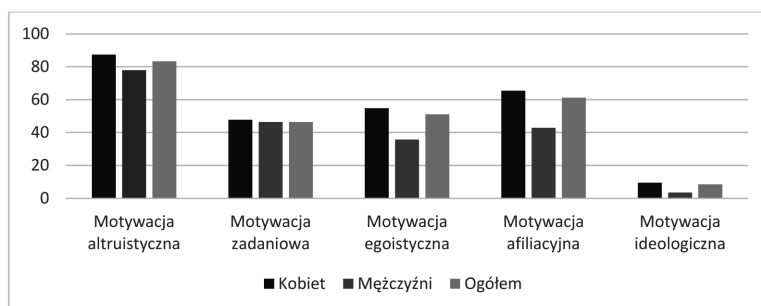
- Problemy badawcze koncentrowały się wokół następujących pytań:
- Jaka motywacja decydowała o działaniach prospołecznych wolontariuszy?
- Jaki stopień zaangażowania prezentują badani ochotnicy?
- Jak kształtują się poszczególne czynniki składowe wsparcia społecznego?
- Czy poziom wsparcia społecznego i zadowolenia z życia zależny jest od: zmiennych demograficznych, motywacji, sieci wsparcia i częstotliwości zaangażowania? Jaka jest korelacja między wsparciem społecznym a poszczególnymi zmiennymi: płeć, wiek, częstotliwość zaangażowania i motywacja?

Badania przeprowadzono wśród 170 wolontariuszy zaangażowanych w działania pomocowe na rzecz osób przybywających z Ukrainy. Dobór próby miał charakter celowy. Badania przeprowadzono od marca do czerwca 2022 roku. Wśród ankietowanych znaleźli się wolontariusze zaangażowani w działalność wolontaryjną zarówno formalną, jak i nieformalną, w badanej grupie było 137 kobiet i 33 mężczyzn; średnia wieku wyniosła 23–24 lata (najmłodsza osoba badana miała 19, a najstarsza – 48 lat). 95 osób miało wykształcenie średnie, a 75 – wyższe. W dużym lub średnim mieście zamieszkiwało 101 osób, a na wsi 69 osób.

Czynniki motywujące badanych do działalności wolontaryjnych

W przeprowadzonych badaniach analizie poddano opinię ankietowanych dotyczącą czynników motywujących aktywność wolontaryjną. Zebrany materiał wskazuje, że decydująca o zaangażowaniu w działalność pomocową była przede wszystkim *chęć niesienia pomocy innym* (83,15%), czyli kategoria zakwalifikowana do motywacji altruistycznej. Drugą pozycją w kolejności dokonywanych wyborów była motywacja afiliacyjna (61,76%) ukazująca ciekawą perspektywę różnicującą wybory kobiet (65,4%) i mężczyzn (42,8%) w istotnym statystycznie zakresie. Wymiarem trzecim okazała się motywacja egoistyczna (51%), w której również wybory kobiet (54,7%) i mężczyzn (35,7%) były zróżnicowane. Kobiety wskazywały znacznie częściej niż mężczyźni ten czynnik. Kolejny czynnik, który uzyskał wysokie wskazania, to motywacja zadaniowa (46,8%). Natomiast motywacja ideologiczna (8,4%) okazała się najmniej znacząca w podejmowaniu decyzji o zaangażowaniu w działania prospołeczne.

Aby zapobiegać jednostronnej interpretacji polimotywacyjnych zachowań podmiotu, przeprowadzanych wyłącznie w kategoriach jednego wyboru, wyniki nie sumowały się do 100%, a wolontariusze mogli udzielić więcej niż jednej odpowiedzi (max. 3 odpowiedzi). W tabeli 1. przedstawiono rodzaje motywów, średnie oraz odchylenie standardowe. Można zauważyć, że wartości są bardziej

Wykres 1. Motywy badanych do działań wolontaryjnych (N = 170)

Tabela 1. Rodzaje motywacji badanych do działań prospołecznych (N = 170)

Dane ogółem	Średnia	Odch. St.
Motywacja Altruistyczna	,83	,40
Motywacja Zadaniowa	,47	,55
Motywacja Egoistyczna	,51	,62
Motywacja Afiliacyjna	,61	,61
Motywacja Ideologiczna	,08	,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie odpowiedzi.

zróznicowane w przypadku motywacji egoistycznej i afiliacyjnej, najmniejsze w podejmowaniu aktywności wolontaryjnej podyktowanej motywacją ideologiczną, jednak tych odpowiedzi było również najmniej. Zasadnicza większość osób badanych była zaangażowana w nieformalnym wolontariacie.

Wsparcie społeczne dostrzegane i dostarczane przez badanych

Kolejną kategorią analizowaną w podjętym badaniu była ocena wsparcia postrzeganego (otrzymanego) i dostarczanego oraz sieci wsparcia. Najwyższy poziom wsparcia społecznego postrzeganego badani wskazywali, że otrzymują ze strony osoby znaczącej. Wsparcie przyjaciół było wskazywane jako szczególnie ważne. Źródłem najmniejszego wsparcia była rodzina. Poziom postrzeganego wsparcia społecznego z trzech branych pod uwagę źródeł przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Wsparcie postrzegane przez badanych, poszczególne czynniki (N = 170)

Wsparcie spostrzegane	Średnia	Odch. St.
Rodzina	5,56	,93
Przyjaciele	5,81	1,04
Osoba znacząca	6,14	1,62

Źródło: opracowanie własne na podstawie odpowiedzi.

Badana grupa wolontariuszy wykazywała względnie wysoki poziom postrzeganego wsparcia ze strony osób znaczących, przyjaciół i rodziny, różnice we wskazaniach nie były istotne statystycznie. Najwyższy poziom wsparcia społecznego postrzeganego cechował osoby, które wskazywały na silną sieć wsparcia. Natomiast mało liczną sieć wsparcia wskazywali badani z niską oceną wsparcia postrzeganego.

Rozkład wyników w tabeli 3 ukazuje, że respondenci najczęściej udzielali pomocy i wsparcia uchodźcom z Ukrainy raz w miesiącu (58,6%), na drugim miejscu uplasowała się grupa osób wspierających uchodźców raz w tygodniu (18,4%).

Tabela 3. Udzielane wsparcie, sieć wsparcia, gospodarstwo domowe (okres 04–06.2022 r.)

Wskaźnik	Odpowiedzi	
	Wyszczególnienie	Współczynnik (procent)
Częstotliwość wsparcia dla uchodźców	Raz w miesiącu	58,6
	Raz w tygodniu	18,4
	Kilka razy w tygodniu	6,6
	Niezaangażowanych	16,4
Liczba osób wspierających	6 i więcej	30,9
	5–4	36,2
	3–2	27
	1 – nie posiadam takich osób	5,9
Gospodarstwo domowe	4 i więcej osób	8
	3–2 osób	34,2
	1 – nie posiadam takich osób	57,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie odpowiedzi.

Osoby niezaangażowane w pomoc i wsparcie dla uchodźców w pierwszych miesiącach wojny to 16,4%. Najmniej liczna grupa była zaangażowana w pomoc i wsparcie kilka razy w tygodniu (6,6%). Deklarowana sieć wsparcia respondentów była bardzo wysoka w stosunku do niewielkiej liczby osób w gospodarstwach domowych. Większość pochodziła z mało licznych gospodarstw domowych (57,8%), aż 92% wskazywało, że nie posiadała dzieci ani rodzeństwa 16,4% lub tylko jedno 41,4%. Wskaźnik liczby osób, na które mogą liczyć w razie potrzeby, to ponad 94%.

Wyniki korelacji między wybranymi zmiennymi

Wyniki korelacji między wybranymi zmiennymi przedstawiono w tabeli 4. Uzyskane współczynniki były umiarkowane, ale w wielu przypadkach istotne statystycznie. Zauważono brak różnicy między kobietami i mężczyznami w jakości życia oraz wsparciu postrzeganym i dostarczanym. Można zauważyć dodatnią

Tabela 4. Wybrane zmienne i korelacje między zmiennymi

	Wiek	Satyfakcja z życia (SWS)	Wsparcie postregane	Wsparcie dostarczone	Jak często wspomagał(a) Pan/i uchodźców?	Liczba dzieci	Sieć wsparcia	Motywacja Altruistyczna	Motywacja Zadaniowa	Motywacja Egoistyczna	Motywacja Afiliacyjna	Motywacja Ideologiczna
SWLS	,22**											
Wsparcie postregane	-,01	,38**										
Wsparcie dostarczone	-,27**	-,05	,22**									
Jak często wspomagał(a) Pan/i uchodźców?	,17*	,03	-,04	,05								
Liczba dzieci	,76**	,18*	-,06	-,21**	,18*							
Sieć wsparcia	-,11	,27*	,38**	-,01	,00	-,12						
Motywacja Altruistyczna	,04	,02	-,08	,00	,10	,05	-,07					
Motywacja Zadaniowa	,00	-,11	-,05	,08	,25**	,00	-,01	,02				
Motywacja Egoistyczna	-,11	-,15*	-,04	,09	-,15*	-,09	-,09	-,27**	-,16*			
Motywacja Afiliacyjna	-,12	,06	,15*	,25**	-,09	-,15*	-,02	-,18*	-,29**	-,18*		
Motywacja Ideologiczna	,05	,14	,09	,15*	,07	,00	-,05	,08	-,05	-,20**	-,11	1,00

*: $p < ,05$, **: $p < ,01$

korelację satysfakcji życiowej (SWLS) z wiekiem, liczbą posiadanych dzieci oraz siecią wsparcia respondentów. Korelacja pozytywna zachodziła również między satysfakcją życiową a wsparciem postrzeganym ($,38$), co oznacza, że większe zadowolenie z życia posiadają osoby, które wyżej oceniają wsparcie dostarczane przez rodzinę, przyjaciół oraz osoby znaczące. Natomiast zadowolenie z życia ujemnie korelowało z motywacją egoistyczną. W tabeli 4. zostały przedstawione również wartości współczynników korelacji r – Pearsona między wsparciem społecznym otrzymywanym od rodziny, osoby znaczącej, przyjaciół a wsparciem dostarczanym przez respondentów potrzebującym, w tym przypadku uchodźcom przybywającym z Ukrainy. Wsparcie postrzegane wykazuje związek z ogólną wartością wsparcia dostarczanego ($,22$), siecią wsparcia ($,38$) oraz z motywacją afiliacyjną ($,15$). Wsparcie społeczne dostarczane na poziomie ogólnym ujemnie koreluje z takimi zmiennymi jak wiek ($-,27$) oraz wyższa liczba dzieci ($-,21$).

Analiza korelacji wykazała umiarkowane związki następujących zmiennych: motywacji afiliacyjnej z wsparciem dostarczanym ($,25$), motywacji zadaniowej z częstotliwością udzielanego wsparcia ($0,25$) oraz ujemną korelację motywacji afiliacyjnej z motywacją zadaniową ($-,29$). Wykazano słabe związki zmiennych: motywacji ideologicznej z poziomem wsparcia dostarczanego oraz motywacji egoistycznej z liczbą posiadanych dzieci oraz częstotliwością udzielanego wsparcia.

Dyskusja wyników

Otrzymane wyniki potwierdzają prowadzone wcześniejsze badania nad wielością motywów wolontariuszy podejmujących działania prospołeczne i wskazują, że początek zaangażowania może wynikać z potrzeby danej chwili lub sytuacji, ograniczyć się do krótkiego okresu lub być długoterminowym działaniem (Kromolicka, 2022). Jak podkreślał M. Górecki (2013), mechanizm takich zachowań jest polimorficzny, decyduje o nim struktura osobowości, etap biografii, sytuacja, a niekiedy środowisko. Respondenci najczęściej kierowali się motywacją altruistyczną w swoich działaniach wolontaryjnych.

Silna satysfakcja z życia może sprzyjać większej motywacji do angażowania się w aktywność szkoleniową, do poszerzania własnych kompetencji międzykulturowych wśród wolontariuszy (Kawula, 2015). Brakuje jednak badań, które weryfikowałyby tę hipotezę. Dlatego w prezentowanym badaniu postawione zostało pytanie badawcze: jaką rolę odgrywają satysfakcja z życia, wsparcie postrzegane i dostarczane w pracy wolontaryjnej oraz jaki może mieć wpływ na formowanie motywacji do silniejszego zaangażowania (częstotliwości podejmowanej pomocy i wsparcia). Odpowiedź na nie wcale nie musi być oczywista. Z jednej strony zadowolenie z życia i z pracy może dawać energię do działania i rozwoju (Fredrickson, 2001; Veenhoven, 1988), co znalazło odzwierciedlenie w postawionej powyżej hipotezie. Z drugiej strony jednak brak satysfakcji z wykonywanej pracy może mobilizować do podwyższania kwalifikacji w celu znalezienia innej aktywności,

ponieważ wiąże się istotnie z intencją porzucenia tego działania (Currall, Towler, Judge i Kohn, 2005). Wyniki tego badania mogą pomóc w rozstrzygnięciu tego problemu. Jednak uzyskane wyniki wskazują, że osoby zaangażowane prospołecznie wysoko oceniają własną sieć wsparcia oraz wsparcie otrzymane, natomiast nie zawsze równie wysoko oceniają wsparcie przez siebie dostarczane. Szczególnie nisko oceniały swoje wsparcie dostarczane osoby starsze oraz posiadające dzieci. Ta dysproporcja między wsparciem spostrzeganym a dostarczanym może mieć wpływ na motywację i zaangażowanie prospołeczne. Tym bardziej, że osoby starsze i posiadające dzieci paradoksalnie były bardziej zaangażowane w działalność dobroczynną. Biorąc pod uwagę wielowymiarowość spostrzeganego wsparcia społecznego można założyć, że utrzymywanie pozytywnych relacji z bliskimi pomaga w osiągnięciu równowagi w życiu codziennym (Bovier, Chamot, Perneger, 2004), buduje poczucie dobrostanu psychicznego jednostki (Bin i in., 2014), odgrywa ważną rolę w przystosowaniu do zdarzeń kryzysowych, osłabia negatywny wpływ stresu związanego z wojną. Wskazuje to, że wsparcie od rodziny, przyjaciół, osób znaczących może mieć związek z podejmowaniem zachowań prospołecznych.

Podsumowanie

Wsparcie społeczne i wolontariat to dwa kluczowe elementy, które pozwalają na rozwój i wzmacnianie społeczeństwa. Wsparcie społeczne jest istotne w każdym społeczeństwie, ponieważ pozwala na zwiększenie poczucia bezpieczeństwa i wzajemnego zaufania między ludźmi. Ludzie potrzebują poczucia, że są w stanie uzyskać pomoc i wsparcie w trudnych sytuacjach życiowych, takich jak choroba, utrata pracy czy problemy rodzinne, pandemia, działania wojenne. Wolontariat jest również bardzo ważny z kilku powodów. Po pierwsze, pomaga w budowaniu więzi między ludźmi. Kiedy wolontariusze pracują razem, aby pomóc innym, rodzą się nowe przyjaźnie i związki, co przyczynia się do zwiększenia społecznej kohezji i wzmacniania więzi społecznych. Po drugie, wolontariat pomaga rozwinąć i odkryć nowe umiejętności i talenty. Większość wolontariuszy zdobywa cenne doświadczenie w pracy z innymi, które może wpłynąć na ich przyszłą karierę i życie osobiste. Wsparcie społeczne i wolontariat to dwie wartości, które są niezbędne w każdym zdrowym i rozwijającym się społeczeństwie. Dlatego tak ważne jest, abyśmy poświęcali czas i energię na zapewnienie wsparcia dla innych ludzi i podejmowali działania na rzecz dobra społecznego. Dzięki takiej postawie zmienia się diametralnie nie tylko świat pojedynczego człowieka, ale także nasz wspólny świat. Warto więc doceniać pracę wolontariuszy, bez których życie wielu osób i organizacji byłoby znacznie trudniejsze.

Bibliografia

- Axer, A. (1983). Społeczne systemy oparcia w środowisku chorego psychicznie. *Studia Socjologiczne*, 4(91), s. 200.
- Bin, L., Hongyu, M., Yongyu, G., Fuming, X., Zongkui, Z. (2014). Positive psychological capital: A new approach to social support and subjective well-being. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 42(1), s. 135–144.
- Bovier, P. A., Chamot, E., Perneger, T. V. (2004). Perceived stress, internal resources, and social support as determinants of mental health among young adults. *Quality of Life Research*, 13, s. 161–170.
- Caplan, G. (1987). *System oparcia*. W: W. Widłak (red.), *Pomoc nieprofesjonalna i grupy wzajemnej pomocy*. Warszawa: Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, s. 8–11.
- Currall, S.C., Towler, A.J., Judge, T.A., Kohn, L. (2005). Pay satisfaction and organizational outcomes. *Personnel Psychology*, 58, s. 613.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, s. 71–75.
- Feliksiak, M., Roguska, B. (2022). *Polacy wobec rosyjskiej inwazji na Ukrainę*, Komunikat z badań CBOS Nr 38. Pobrane z https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2022/K_038_22.PDF (10.09.2023).
- Fredrickson, B.L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56(3), s. 218–226.
- Górecki, M. (2013). Nowe formy pracy wolontariackiej. *Praca Socjalna*, 1, s. 3–40.
- Górny A., Kaczmarczyk P. (2023), *Raport Between Ukraine and Poland. Ukrainian migrants in Poland during the war*, 2(48), February.
- Głowacki, A. (2018). *Czy Polacy są altruistami?* Komunikat z badań CBOS, Nr 31. Pobrane z: https://cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_031_18.PDF (13.11.2023).
- Juczyński, Z. (2001). *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia*. Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego
- Karyłowski, J. (1982). *O dwóch typach altruizmu*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kawula, A. (2015). *Poczucie koherencji a motywacja dorosłych wolontariuszy do działań prospołecznych*. W: A. Kałużna-Wielobób (red.), *Specyfika rozwoju człowieka dorosłego: procesy, struktury, mechanizmy rozwoju* (s. 105–127). Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Kawula, S. (2011). *Pedagogika społeczna: dokonania, aktualność, perspektywy* (s. 130). Toruń: Wydawnictwo Adam, A. Marszałek.
- Kromolicka, B. (2022). *Wolontariat w pomocy społecznej*. W: E. Bojanowska, K. Chaczko, J. Krzyszkowski, E. Zdebska (red.), *Pomoc społeczna. Idea – rozwój – instytucje* (s. 430). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kromolicka, B. (red.). (2005). *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Luszczyńska, A., Cieślak, R. (2005). Protective, promotive, and buffering effects of perceived social support in managerial stress: The moderating role of social support. *Anxiety, Stress and Coping: An International Journal*, 18(3), s. 227–244.

- Ołdak, M. (2022). Społeczeństwo obywatelskie w Polsce wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny. Wybrane przykłady. W: G. Firlit-Fesnak, E. Jaroszevska, Ł. Lotocki, J. Łukaszewska-Bezulska, M. Ołdak, P. Zawadzki, C. Żołędowski, T. Żukowski (red.), *Inwazja Rosji na Ukrainę. Społeczeństwo i polityka wobec kryzysu uchodźczego w pierwszym miesiącu wojny. Raport roboczy – Working Paper* Katedry Polityki Społecznej (s. 29). Warszawa: Uniwersytet Warszawski.
- Kryzys-uchodzczy-2022-raport-KPS.pdf (uw.edu.pl) (13.11.2023).
- Reykowski, J. (1970). *Z zagadnień psychologii motywacji*. Warszawa: Państwowy Zakład Wydawnictw Szkolnych.
- Reykowski, J. (1986). *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*. Warszawa: PWN.
- Sęk, H. (1997). *Rola wsparcia społecznego w sytuacji kryzysu*. W: D. Kubacka-Jasiecka i A. Lipawska-Teutsch, (red), *Oblicza kryzysu psychologicznego i pracy interwencyjnej* (s. 143–158). Kraków: All.
- Sęk, H., Cieślak, R. (2004). *Wsparcie społeczne – sposoby definiowania, rodzaje i źródła wsparcia, wybrane koncepcje teoretyczne*. W: H. Sęk, R. Cieślak (red.), *Wsparcie społeczne. Stres i zdrowie* (s. 14). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Shye, S. (2010). The motivation to volunteer: A systemic quality of life theory. *Social Indicators Research*, 98(2), s. 183–200.
- Trebesch, Ch., Antezza, A., Bushnell, K., Frank, A., Frank, P., Franz, L., Kharitonov, I., Kumar, B., Rebinskaya, E., Schramm, S., „The Ukraine Support Tracker: Which countries help Ukraine and how?“, Feb. 2023, Kiel Working Papers 2218, Kiel Institute for the World Economy (IfW Kiel). KWP_2218_Trebesch_et_al_Ukraine_Support_Tracker.pdf (ifw-kiel.de) (10.09.2023).
- Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96 (2003), poz. 873, art. 2, ust 3, s. 1.
- Wills, T.A. (1991). *Social support and interpersonal relationships*. W: M. Clark (red.), *Prosocial Behavior, Review of Personality and Social Psychology* (s. 265–289). Los Angeles: SAGE.
- Veenhoven, R. (1988). The utility of happiness. *Social Indicators Research*, 20, s. 333–354.
- Zimet, G., Dahlem, N., Zimet, S., Farley, G. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), s. 30–41.
- Zimet, G., Powell, S., Farley, G., Werkman, S., Berkoff, K. (1990). Psychometric characteristics of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 55(3–4), s. 610–617.

Netografia

- Komunikat prasowy UNICEF <https://www.unicef.org/press-releases/two-million-refugee-children-flee-war-ukraine-search-safety-across-borders> Dostęp [14.04.2022].
- Straż Graniczna, Informacja Statystyczna za I półrocze 2022 r. Warszawa lipiec 2022 r. Informacja_statystyczna_za_I_polrocze_2022_r_.pdf Dostęp [10.10.2022].

**VOLUNTEERS FOR UKRAINE – SOCIAL SUPPORT AND MOTIVATION
FOR PRO-SOCIAL ACTIVITIES**

Keywords: volunteering, motivation, social support.

Summary: The study addresses the issue of pro-social activities of adults for refugees from Ukraine. The concept of motivation was presented in relation to the essence of perceived and received support and the support network of volunteers working for other people. The ambiguous functions of social support are described on selected theoretical concepts (Sęk, Cieślak, 2004). The aim of the research was to determine the relationship between the motivation of volunteers and social support as a predictor of pro-social activities. The research was conducted among 170 volunteers (137 women and 33 men) involved in helping people coming from Ukraine, a country affected by warfare. Motivation and wellbeing and results of social support assessed using the MSPSS questionnaire were analysed.

In the study group, the respondents obtained strong results of perceived social support, and moderate results of provided support. In their voluntary activities, the respondents were most often guided by altruistic motivation. The obtained results indicate that pro-socially engaged people highly evaluate their own support network and the support received, but they do not always evaluate the support provided as highly. This disproportion between perceived and provided support may impact motivation and prosocial engagement in the long term.

Dane do korespondencji:

Dr Anna Kawula

Instytut Pedagogiki Specjalnej

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

anna.kawula@up.krakow.pl

Dr Agnieszka Domagała-Kręcioch

Instytut Pedagogiki

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

agnieszka.domagala-krecioch@up.krakow.pl